

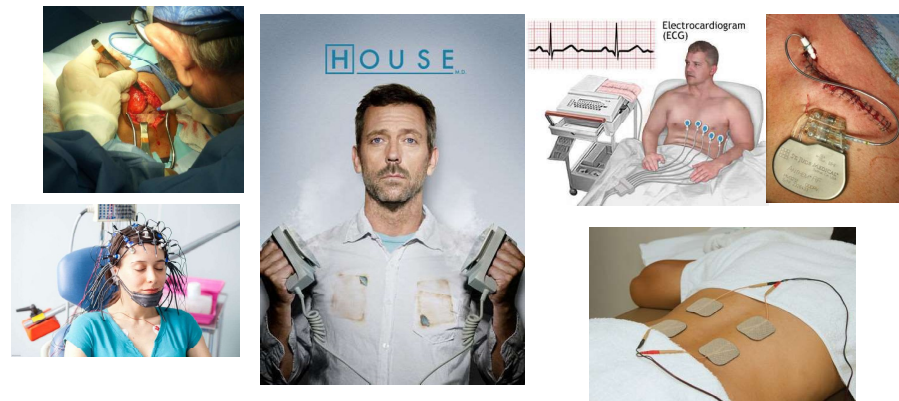
Elektromosság

Kósa Nikoletta

Biofizikai és Sugárbiológiai Intézet
2019.09.30

1

Elektromosság orvosi és gyógyszerészeti felhasználása

Elektromos töltés

Q [C] Coulomb **elemi töltés:** $e = 1,6 \cdot 10^{-19} \text{C}$

$q_{p^+} = e$
 $q_{e^-} = -e$

Coulomb-törvény:

$$F = k \frac{q_1 q_2}{r^2}$$

$$(k = 9 \cdot 10^9 \frac{\text{Nm}^2}{\text{C}^2})$$

Gravitáció törvénye:

$$F = \gamma \frac{m_1 m_2}{r^2}$$

$$(\gamma = 6,67 \cdot 10^{-11} \frac{\text{m}^3}{\text{kg} \cdot \text{s}^2})$$

3

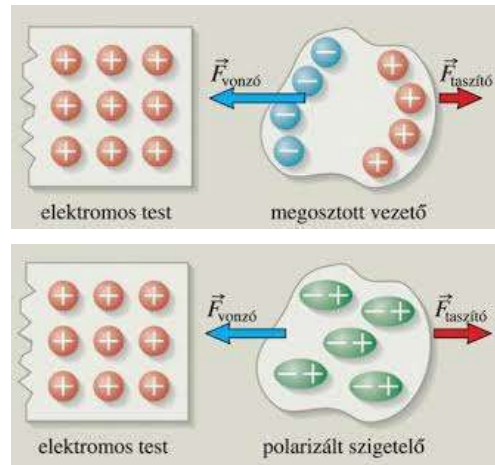
1. Két proton tömegénél fogva vonzza egymást, töltésénél fogva taszítja egymást. Melyik a kisebb erőhatás? Hányszor kisebb? A köztük lévő távolság 10 fm. Egy proton tömege $1,67 \times 10^{-27} \text{ kg}$; töltése: $1,6 \times 10^{-19} \text{ C}$. A gravitációs állandó $6,67 \cdot 10^{-11} \frac{\text{m}^3}{\text{kg} \cdot \text{s}^2}$.

Coulomb-törvényében szereplő állandó: $9 \cdot 10^9 \frac{\text{Nm}^2}{\text{C}^2}$

2. Szigetelőnyelekre erősített kis fémgolyók egyike -2mC , a másik $50\mu\text{C}$ elektromos töltést tartalmaz. Képesek lennének-e ezt a két golyót 10 cm távolságban tartani egymástól?

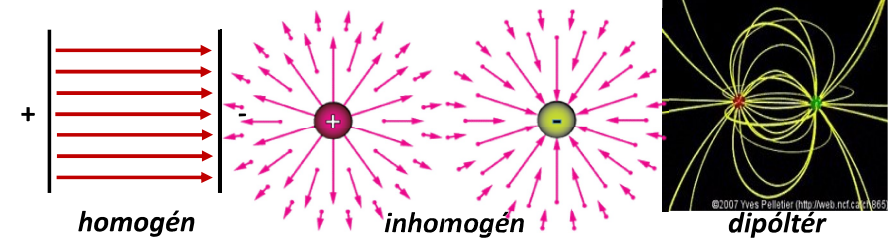
4

Elektromos megosztás

5

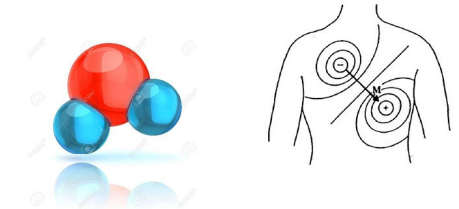
Elektromos erőter

e. dipólusmomentum:

$$p = q \cdot d \quad [\text{C} \cdot \text{m}]$$

$$\text{Debye: } 1\text{D} = 3,34 \cdot 10^{-30} \text{ C} \cdot \text{m}$$

6

Elektromos erőter

elektromos térerősség:

$$E = \frac{F}{q} \quad [\text{N/C}] \text{ vagy } [\text{V/m}]$$

$$E = k \frac{Q}{r^2}$$

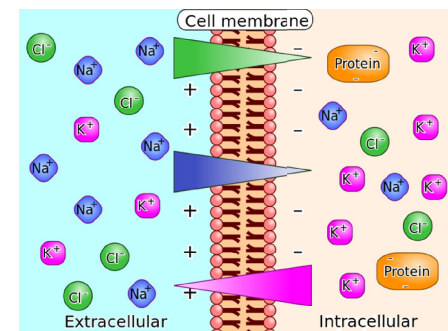
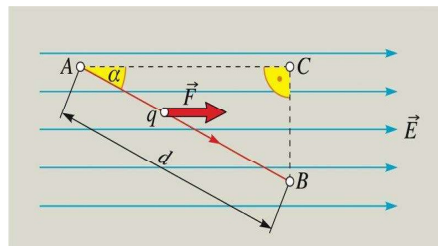
elektromos feszültség:

$$U_{21} = U = \frac{W}{q} \quad [\text{V}] \text{ Volt}$$

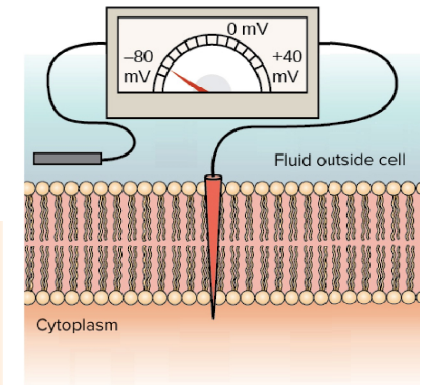
elektromos potenciál:

$$\varphi_i = U_{i0} \quad [\text{V}] \text{ Volt}$$

$$U_{21} = U = \varphi_2 - \varphi_1$$

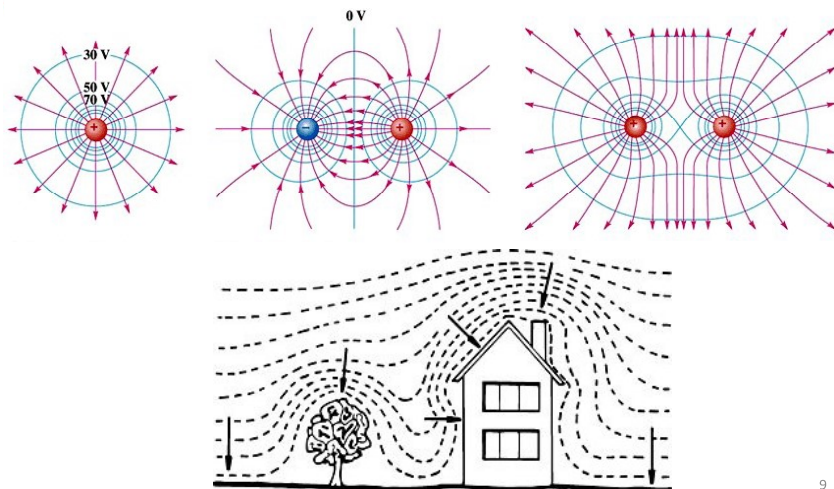
*nyugalmi feszültség
nyugalmi potenciál(különbség)*

8

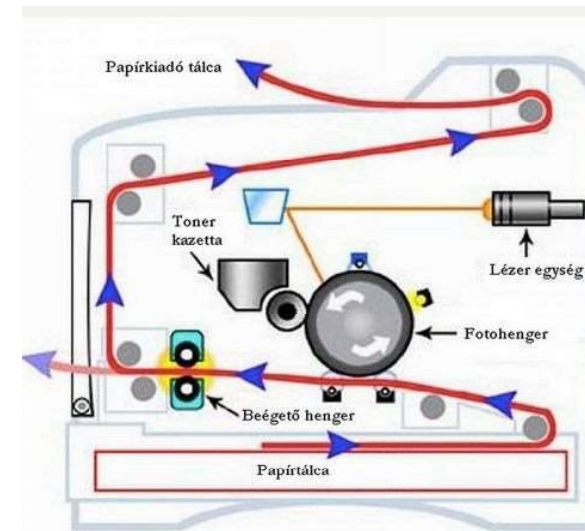
Elektromos erőtér

equipotenciális felületek:

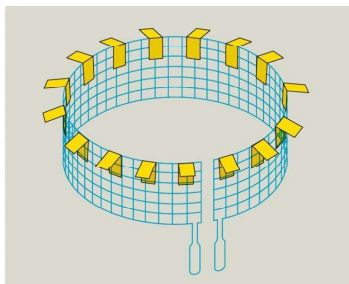
9

A lézernyomtató működési elve

10

Elektromos árnyékolás

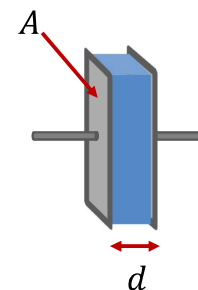

A vezetőre vitt többlettöltés mindig a vezető külső felületén helyezkedik el, ott is minél távolabb a többi töltéstől. Ezért a csúcsokon nagyobb a töltéssűrűség

11

Kondenzátor

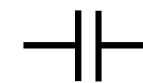

térerősség:

$$E = \frac{U}{d} \quad [\text{V/m}]$$

kapacitás:

$$C = \frac{q}{U} \quad [\text{F}] \text{ Farad}$$

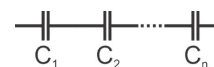
$$C = \epsilon_0 \epsilon_r \frac{A}{d}$$

tárolt energia:

$$W = \frac{1}{2} \frac{q^2}{C} = \frac{1}{2} C \cdot U^2$$

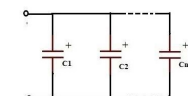
soros kapcsolás:

$$\frac{1}{C} = \frac{1}{C_1} + \frac{1}{C_2} + \dots$$

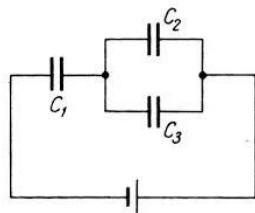
párhuzamos kapcsolás:

$$C = C_1 + C_2 + \dots$$

12

Három kondenzátort az ábra szerint rákapcsolunk egy $U=12\text{ V}$ feszültségű telepre. Mekkora az egyes kondenzátorokon levő töltés? $C_1=1\mu\text{F}$, $C_2=2\mu\text{F}$, $C_3=3\mu\text{F}$

13

Elektromos áram

André-Marie Ampère
1775-1836

$$I = \frac{\Delta q}{\Delta t} \quad [\text{A}] \text{ Amper}$$

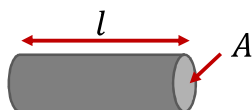
14

Elektromos áram

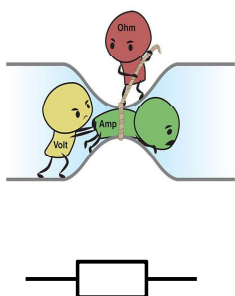
Georg Simon Ohm
1789-1854

Ohm törvénye: $U = R \cdot I$

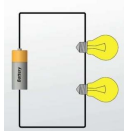
Elektromos ellenállás: $R = \frac{U}{I} \quad [\Omega] \text{ Ohm}$

$$R = \rho \frac{l}{A}$$

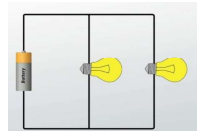

soros kapcsolás:

$$R = R_1 + R_2 + \dots$$

párhuzamos kapcsolás:

$$\frac{1}{R} = \frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} + \dots$$

15

Elektromos áram

Elektromos vezetőképesség:

$$G = \frac{1}{R} \quad [\text{S}] \text{ Siemens}$$

$$G = \frac{1}{R} = \frac{1}{\rho} \frac{A}{l} = \sigma \frac{A}{l}$$

fajlagos vezetőképesség $[\text{S/m}]$

Ernst Werner von Siemens

16

Elektromos áram

Az áram munkája (Joule-féle hő):

$$\left. \begin{aligned} W &= U \cdot I \cdot t \quad [\text{J}] \text{ Joule} \\ U &= R \cdot I \end{aligned} \right\} W = R \cdot I^2 \cdot t = \frac{U^2}{R} t$$

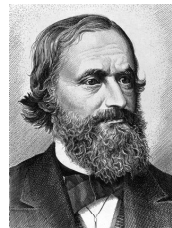

Elektromos teljesítmény:

$$P = \frac{W}{t} = U \cdot I = R \cdot I^2 = \frac{U^2}{R} \quad [\text{W}] \text{ Watt}$$

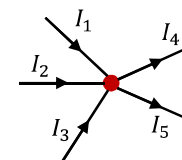
17

Elektromos áram

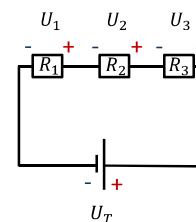
Gustav Robert Kirchhoff
1824-1887

Kirchhoff I. törvénye: Egy csomópontba befolyó és onnan kifolyó áramok összege megegyezik. (Csomóponti törvény)

$$I_1 + I_2 + I_3 = I_4 + I_5$$

Kirchhoff II. törvénye: Zárt áramkört hurok mentén haladva az áramkört elemek feszültségeinek előjeles összege 0. (Huroktörvény)

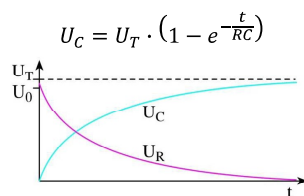
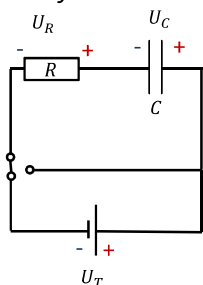

$$U_1 + U_2 + U_3 = U_T$$

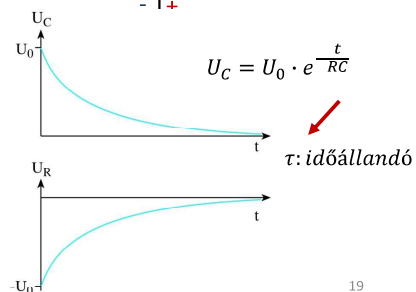
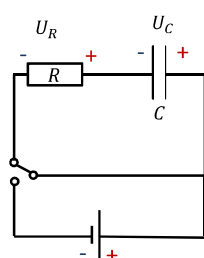
18

Elektromos áram: RC kör (soros)

feltöltés

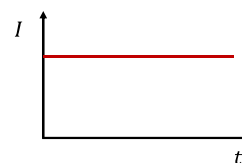
kisülés

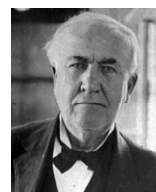
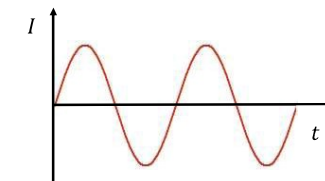
19

Elektromos áram

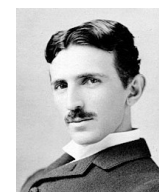
egyenáram
(direct current, DC)

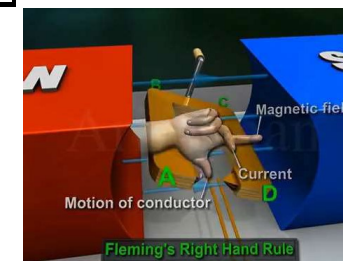
szinuszos váltóáram
(alternating current, AC)

Thomas Alva Edison
1847-1931

Nikola Tesla
1856-1943

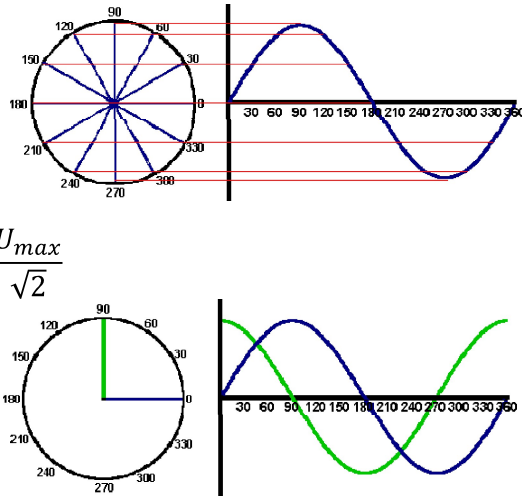
20

Elektromos áram

$$I = I_{max} \cdot \sin \omega t$$

$$U = U_{max} \cdot \sin(\omega t + \varphi)$$

$$I_{eff} = \frac{I_{max}}{\sqrt{2}} \quad U_{eff} = \frac{U_{max}}{\sqrt{2}}$$

21

Kondenzátor ellenállása váltóáramú áramkörben

Kapacitív ellenállás: $X_C = \frac{1}{\omega \cdot C}$ [Ω] Ohm

Impedancia: ohmos és kapacitív ellenállásokat is tartalmazó váltóáramú kör eredő ellenállása.

$$Z \text{ [Ω] Ohm}$$

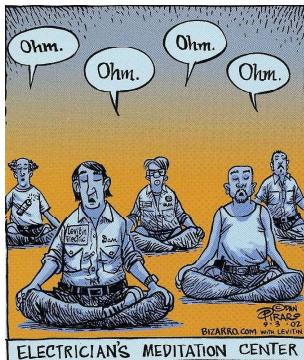
soros RC körben:

$$Z^2 = R^2 + X_C^2$$

párhuzamos RC körben:

$$\left(\frac{1}{Z}\right)^2 = \left(\frac{1}{R}\right)^2 + \left(\frac{1}{X_C}\right)^2$$

22

Köszönöm a figyelmet!

Kicsit leegyszerűsítve azt mondhatjuk, hogy egy defibrillátor RC-körként működik. A készülékben alkalmazott kondenzátort ($C = 20 \mu F$) kezelés előtt egy meglehetősen nagy feszültségre, pl. 5 kV-ra töltik fel, majd a két kezelő elektród segítségével a mellkasra kapcsolják. A kondenzátor a mellkason mint ellenálláson ($R = 1200 \Omega$) keresztül kisül. a) Mekkora a feltöltött kondenzátorban tárolt energia? b) Mekkora a testen átfolyó áram erőssége az első pillanatban? c) Mekkora a kezelés során előálló RC-kör időállandója? d) Mekkora a kondenzátor feszültsége 0,1 s-al a kezelés megkezdése után? e) Mennyi idő múlva csökken a kondenzátor feszültsége az ezredrészére, azaz 5 V-ra?

Európában a háztartásokban használt hálózati váltakozó feszültség az $U = 325 V \cdot \sin(314 \text{ 1/s} \cdot t)$ függvény szerint változik. Határozza meg: a) a feszültség csúcserőértékét, b) a feszültség effektív (hatásos) értékét, c) a váltakozó áram körfrekvenciáját és d) frekvenciáját

Egy, az $U = 34 V \cdot \sin(6283 \text{ 1/s} \cdot t)$ függvény által jellemzett váltakozó feszültséget kapcsolunk egy 500 nF kapacitású kondenzátorra. Határozza meg a) a feszültség csúcserőértékét, b) a feszültség effektív értékét és c) a kondenzátor kapacitív ellenállását

23

24

Egy reumás beteg iontoforetikus kezelésénél (ionos gyógyszermolekulák bevitele a testbe egyenáram segítségével) 40 V feszültséget kapcsolnak a kezelt testrészre, amelynek ellenállása $12\,500\,\Omega$. a) Mekkora a kezelt testrészen átfolyó áram erőssége? b) Mennyi töltés áramlik át a kezelt testrészen egy 10 perces kezelés alatt? c) Mennyi gyógyszermolekula jut be a testbe a kezelés alatt, ha egyértékű ionok formájában kerülnek alkalmazásra? Adja meg a gyógyszermolekulák mennyiségét mólban is!

Egy 20 m hosszúságú hosszabbító rézvezetéke $1,5\,\text{mm}^2$ keresztmetszetű. A réz fajlagos ellenállása $1,78 \cdot 10^{-8}\,\Omega\text{m}$. Határozza meg a) a vezeték ellenállását, b) a vezeték vezetőképességét és c) a réz fajlagos vezetőképességét!

Egy hagyományos villanykörteben lévő volfrámszál ellenállása — üzemi hőmérsékleten — $529\,\Omega$. A körtét a 230 V effektív feszültségű hálózatra kapcsoljuk. a) Mennyi hő keletkezik a körteben egy nap alatt? b) Mekkora a körte teljesítménye?